

KS. GRZEGORZ PYŻLAK

DUSZPASTERSTWO WOBEC WSPÓŁCZESNYCH ZAGROŻEŃ RODZINY

Współczesne przemiany ekonomiczne i polityczne stawiają przed rodziną i duszpasterstwem nowe wyzwania. W przemianach ustrojowych zapoczątkowanych w 1989 roku zabrakło szerszego spojrzenia na politykę pro-rodzinną. Rodzina polska boryka się z rozlicznymi trudnościami, które niekiedy prowadzą do jej kryzysu¹. Wśród przyczyn kryzysu niemałą rolę odgrywa bezkrytyczne czerpanie wzorców z zachodnich społeczeństw. Przejawia się to w zmniejszonej roli społecznej rodziny, ubóstwie, trudnej sytuacji mieszkaniowej, bezrobociu, podatności rodziny na uzależnienia, przynależności członków rodziny do sekt, a także w podejmowaniu pracy zawodowej przez matki oraz nadmiernym wpływie środków społecznego przekazu na kształtowanie postaw rodziców i dzieci. Współczesny kryzys rodziny ma również swoje źródło w jej odchodzeniu od wzorców życia religijnego, w lekceważeniu rodzicielstwa, w braku szacunku dla życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci (DPSP 18-32). Problemy te wpływają często z egoizmu i hedonizmu² małżonków; mają również swoje uwarunkowania w zjawiskach zewnętrznych, społecznych i ekonomicznych, prowadzących do degradacji życia małżeńskiego i rodzinnego.

Ks. dr Grzegorz PYŻLAK – adiunkt Katedry Duszpasterstwa Rodzin w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: ul. I. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: grzegorz.maly@poczta.fm

¹ Zob. W. Prądziński. *Współczesne zagrożenia rodziny*. W: *Cykl 25 katechez przedmałżeńskich*. Red. J. Buxakowski. Pelplin 2004 s. 110-119.

² Do zagrożeń współczesnej rodziny zalicza się postawy hedonistyczne i egoistyczne. Są one antyrodzinne. Człowiek przyjmujący pierwszą postawę kieruje się tylko przyjemnością, co wpływa destrukcyjnie na rodzinę. Również druga postawa stanowi zagrożenie dla życia małżeńsko-rodzinnego. Egoizm nie pomaga w kształtowaniu rodziny jako wspólnoty życia i miłości. W normalnie funkcjonującej rodzinie cele jednostki są celami rodziny, natomiast cele rodziny celami każdego z jej członków. Por. *Rodzina Polska u progu trzeciego tysiąclecia*. Red. W. Majkowski. Warszawa 2003 s. 28-29.

I. ZAGROŻENIA ŻYCIA RODZINNEGO

Na skutek przemian społeczno-kulturalnych współczesna rodzina straciła swój tradycyjny charakter. Praca zarobkowa obojga rodziców poza domem powoduje że członkowie rodziny rzadziej spotykają się ze sobą. Tradycyjną rodzinę cechowała głęboka więź oraz poszanowanie dla rodziców i ludzi starszych. Obok tych wartości pielęgnowano również pracowitość, uczciwość, wierność, miłość, patriotyzm. Rodzina była ostoją trwałości i ciągłości społeczeństwa. Obecnie zagrożeniem dla rodziny staje się pracoholizm, wyrażany większą troską o pracę zawodową niż o trwałość i bliskość rodzinnej wspólnoty.

Duże ryzyko dla współczesnej rodziny niesie praca zawodowa kobiet. Powoduje ona wyczerpanie fizyczne i psychiczne, nerwowość, brak czasu dla rodziny, a w szczególności dla dzieci. Owocem wszystkich tych okoliczności staje się niechęć do okazywania autentycznych uczuć³

Niepokojącym zjawiskiem społecznym staje się migracja zarobkowa jednego z małżonków, której przyczyną jest zła sytuacja ekonomiczna rodziny. Wyjazdy do pracy powodują rozłąkę z najbliższymi, czego skutkiem są zmiany w całokształcie stosunków wewnątrzrodzinnych. Wyjazd ojca powoduje wzrost uprawnień matki, wyznacza jej centralną rolę w realizacji funkcji rodziny. Prowadzi to do redukcji władzy ojcowskiej. Częste i długotrwałe wyjazdy zarobkowe grożą ryzykiem deprawacji potrzeb seksualnych i emocjonalnych, a przede wszystkim przeciążeniem obowiązkami, pozostającego z dziećmi współmałżonka⁴ Nawet okresowa nieobecność matki lub ojca powoduje wyłączenie tego rodzica z udziału w życiu rodzinnym, wyobcowanie z problemów trapiących rodzinę itp. Powrót wymaga ponownego wejścia w pełnienie swojej roli w rodzinie. W tych okolicznościach może dochodzić do konfliktów małżeńskich i trudności w nawiązywaniu kontaktu z dzieckiem⁵ Rozłąka rodzinna zawsze wpływa niekorzystnie na rodzinę, w skrajnych przypadkach prowadzi do jej rozpadu a także do zaniku więzi międzysąsiedzkich. Na problem ten zwraca uwagę II Polski Synod Plenarny, podkreślając, że rodzina, żyjąc w obcym dla siebie środowisku, szybciej wyobcowuje się z tradycji rodzinnej i religijnej. W przypadku trudności rodzina taka bardziej podatna jest na załamania i rozpad (nr 25).

³ K. Wiśniewska-Roszkowska. *I ty kiedyś założysz rodzinę*. Warszawa 1991.

⁴ Por. J. Wilk. *Pedagogika rodziny*. Lublin 2002 s. 60-61.

⁵ A. Olubiński. *Konflikty rodzice-dzieci. Dramat czy szansa?* Toruń 2001.

Do zjawisk, które wywierają niekorzystny wpływ na rodzinę, należą również problemy mieszkaniowe. Młode małżeństwa zmuszone są do mieszkania z rodzicami, czasem z innymi członkami rodziny, np. rodzeństwem, dziadkami. Zagrożenia płynące ze wspólnego zamieszkania wiążą się z niemożliwością budowania wspólnego życia według własnych zasad. Utrudnia to wzajemne dostosowywanie się młodych małżonków do nowych ról w sposób niezależny i swobodny. Wspólne mieszkanie z rodzicami uniemożliwia samodzielne rozwiązywanie powstających między młodymi małżonkami nieporozumień i konfliktów. Rodzice pogarszają często sytuację, włączając się w spory lub podejmując próby ich zażegnania⁶

Współczesnym problemem, który wcześniej nie miał tak istotnego wpływu na sytuację rodziny w Polsce, jest bezrobocie. Od II wojny światowej nie przybierało ono skali zjawiska społecznego. Wówczas nie pracowali tylko ci, którzy nie chcieli lub nie mogli pracować. W latach dziewięćdziesiątych bezrobocie bardzo silnie odcisnęło się na sytuacji ekonomicznej wielu polskich rodzin, powodując obniżenie ich standardu życiowego. Brak pracy niesie ze sobą nie tylko kłopoty materialne. Wywołuje również poczucie niepewności jutra, konflikty wewnątrzrodzinne, stres, powstawanie dewiacji w zachowaniach członków rodziny. Sytuacja ta w szczególności dotyczy mężczyzn, którzy utracili pracę. Tradycyjne wzorce ukazują bowiem, że to mężczyzna jest odpowiedzialny za byt materialny rodziny⁷

W wyniku bezrobocia do wielu rodzin wkrada się ubóstwo, wciąż poszerzając swój obszar⁸. Zapobiec takiej sytuacji może minimum socjalne, które przy niskim poziomie dochodów rodzinnych powinno wystarczyć na zaspokojenie potrzeb biologicznych, kulturalnych i społecznych. Mogłoby ono również zapobiec długofalowym konsekwencjom ubóstwa, którym jest niski poziom wykształcenia a w wielu przypadkach wielodzietność, wynikająca nie z chęci przekazywania daru życia, lecz z chęci uzyskania zasiłków rodzinnych⁹

⁶ Zob. A. K w a k. *Zagrożenia współczesnej rodziny*. W: *Rodzina i jej przemiany*. Warszawa 1994 s. 43-52.

⁷ Zob. B. Mierzwiński. *Bezrobocie a rodzina*. W: *Kościół wobec problemu bezrobocia*. Ząbki 2004 s. 121-145.

⁸ L. Deniszczyk, B. Sajkiewicz. *Kategoria minimum socjalnego. Polska bieda. Kryteria. Ocena. Przeciwdziałanie*. Warszawa 1996.

⁹ A. Ochocki. *Zagrożenie trwałym ubóstwem rodzin i gospodarstw domowych w Polsce*. W: *Rodzina Polska u progu trzeciego tysiąclecia*. Red. W. Majkowski. Warszawa 2003 s. 36-38.

W dobie przemian demokratycznych zagrożeniem dla rodziny stają się środki społecznego przekazu. Odgrywają one niekwestionowaną, ważną rolę w życiu rodzinnym. Ich pozytywne oddziaływanie może polegać na integrowaniu członków rodziny. Natomiast negatywne oddziaływanie wyraża się w propagowaniu fałszywych wartości i wzorców postępowania, wpajaniu moralnego relatywizmu i religijnego sceptycyzmu, rozpowszechnianiu pornografii i obrazów brutalnej przemocy. Często przedstawia się bieżące wydarzenia i problemy w sposób celowo wypaczony, co bywa związane z agresywną reklamą i afirmowaniem fałszywych wizji życia. Nawet gdy programy telewizyjne nie budzą zastrzeżeń moralnych, telewizja może stać się przyczyną wzajemnego wyobcowania się rodziców i dzieci. Na rodzicach zatem spoczywa obowiązek wychowania dzieci krytycznych wobec środków społecznego przekazu. To rodzice mają chronić potomstwo przed ich zgubnymi wpływami. Media powinny kształtować opinię publiczną, ale z uwzględnieniem dobra rodziny, budując jej trwałość, miłość, płodność i postawy wartościowe moralnie¹⁰ W rażącej sprzeczności z tą misją pozostaje praktyka szerzenia pornografii, przemocy i lansowanie konsumpcyjnego stylu życia¹¹

Wśród zagrożeń dla małżeństwa i rodziny, niesionych przez środki społecznego przekazu, należy wymienić brak pozytywnych wzorców. Media często podważają wartości życia małżeńskiego i rodzinnego, kwestionują tradycyjne modele życia rodzinnego jako anachroniczne i nieodpowiadające standardom europejskim, propagują fałszywe poglądy na temat nierozzerwalności małżeństwa, kontroli urodzeń, wychowania rodzinnego (zob. WLM 67)¹²

II. PATOLOGIE ŻYCIA RODZINNEGO

W życie rodzinne wkradają się również zagrożenia, którymi są patologie. Do najpoważniejszych należą zdrady małżeńskie, których efektem są rozwody i kohabitacja, czyli tzw. związki na próbę lub związki partnerskie, uzależnienia od alkoholu i narkotyków, przemoc w rodzinie, wyrażająca się biciem dzieci przez rodziców lub seksualnym wykorzystywaniem.

¹⁰ T. Z a s ę p a. *Media, człowiek, społeczeństwo*. Częstochowa 2000.

¹¹ J. I z d e b s k a. *Rodzina dziecko telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*. Białystok 2001.

¹² F. A d a m s k i. *Modele małżeństwa i rodziny a kultura masowa*. Warszawa 1970; M. B r a u n - G a ł k o w s k a. *Wykorzystanie środków masowego przekazu w procesie wychowania rodzinnego*. W: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*. Red. F. Adamski. Warszawa 1973 s. 460-472.

Zdrady małżeńskie naruszają prawie wszystkie formy i struktury życia rodzinnego. Dawniej nie występowały w tak masowej skali i z tak wielką częstotliwością jak obecnie. Konsekwencją zdrad małżeńskich są rozwody, rozbite rodziny i niezatarte ślady w psychice małżonków. Rozwody wywierają również negatywny wpływ na życie dzieci, które są pozbawione właściwego środowiska rozwojowego. Rodzina winna być fundamentem dla poszczególnych stadiów rozwojowych dziecka od niemowlęctwa aż po okres dojrzewania. Jeśli fundament ten ulega zniszczeniu, dziecko pozbawione jest wsparcia, jakie do tej pory miało w rodzicach.

Rozejście się rodziców przysparza także wielu problemów państwu, które musi organizować odpowiednią opiekę dla dzieci i zapewniać im wsparcie ekonomiczne. Przystosowanie społeczne dzieci, pochodzących z rodzin rozbitych jest trudne. Państwo w takiej sytuacji nie może zbyt liczyć na pomoc społeczeństwa¹³. Rodzina rozbita, w wielu przypadkach, stanowi kategorię przejściową w kierunku rodziny zrekonstruowanej. W przypadku katolików takie rozwiązanie jest niemożliwe, a jeśli do niego dochodzi, to związek traktowany jest jako niesakramentalny¹⁴.

Wiek XX zapisał się w historii wielu narodów przemocą wobec jednostek i grup społecznych. Brutalizacja życia rodzinnego i społecznego w wielu regionach świata przybiera na sile. Kontakty międzyludzkie stają się prymitywne, rośnie przemoc rodzinna. Możemy ją określić jako psychiczne lub fizyczne zagrożenie różnymi formami agresji. Istnieją różne rodzaje przemocy: fizyczna, seksualna, psychiczna, moralna, ideologiczna, instytucjonalna. W sytuacji powszechnego zagrożenia przemocą powstaje potrzeba rozpoznawania jej przyczyn, uwarunkowań i negatywnych skutków oraz konieczność jej przeciwdziałania.

Do przejawów i skutków przemocy należy nadużywanie środków psychotropowych, do których zaliczamy alkohol, tytoń, narkotyki oraz substancje chemiczne¹⁵. Efektem działania niektórych środków bywa agresja i przemoc wobec osób bliskich. Sytuacje takie mają miejsce, gdy człowiek traci kontrolę nad swoim zachowaniem.

¹³ M. Tyszkowa. *Rodzina a rozwój jednostki*. Poznań 1990.

¹⁴ P. Góralczyk. *Powtórne związki małżeńskie w teologicznym i etycznym świetle*. Ząbki 1995; M. Pacuszkiewicz. *Drogi powrotu. O ludziach żyjących w związkach niesakramentalnych, w separacji i rozwiedzionych samotnych*. Ząbki 1999; G. Pyżlak. *Duszpasterstwo związków niesakramentalnych*. „Roczniki Teologiczne” 53 : 2006 z. 6 s. 13.

¹⁵ Por. Cz. M. Ciekiera. *Przemoc w rodzinie i w społeczeństwie a nadużycia substancji psychotropowych oraz ich psychoprofilaktyka*. W: *Zagrożenia w wychowaniu i socjalizacji młodzieży oraz możliwości ich przewycięzania*. Red. T. Sołtysiak. Bydgoszcz 2005 s. 178-179.

Niepokojącym zjawiskiem staje się przemoc wobec dzieci w postaci fizycznego znęcania się, powodującego np. poranienia, złamania, okaleczenia itp. Patologiczną formą przemocy jest seksualne wykorzystywanie dzieci przez dorosłych, w tym także przez rodziców. Rodzice dopuszczają się również przemocy emocjonalnej powodującej obniżenie możliwości prawidłowego rozwoju dziecka i zaburzenia jego osobowości. Wyraża się ona wyzwiskami, groźbami, szantażem, straszeniem, nadmiernymi wymaganiami nieadekwatnymi do możliwości psychofizycznych dziecka. Zagrożeniem dla współczesnej rodziny jest również niezaspokojenie podstawowych potrzeb dziecka, tak fizycznych jak i psychicznych.

Szczególnie trudna sytuacja jest w rodzinach traumatycznych. Dzieci są tu przedmiotem obelg i przekleństw, w ich domach są urządzone libacje alkoholowe, najmłodszy często staje się świadkiem nieprzyzwoitych żartów lub wysłuchują opowiadań osób o wątpliwej reputacji. W takiej rodzinie nie ma mowy o religijnej i moralnej formacji dziecka przez rodziców. W słowach i czynach negowana jest właściwa hierarchia wartości, kształtująca sposób patrzenia dziecka na otaczający świat.

III. NIEWŁAŚCIWE KORZYSTANIE Z DARU SEKSUALNOŚCI I INNE ZAGROŻENIA RODZINY

Seksualność to sposób funkcjonowania człowieka jako kobiety i mężczyzny. Nie ogranicza się tylko do współżycia. Seksualność jest sposobem istnienia i wyrażania człowieka, którego właściwym przejawem realizowania się jest miłość¹⁶

Wielu, nawet chrześcijańskich rodziców, nie akceptuje postawy altruistycznej w wychowaniu potomstwa, poprzez podporządkowanie potrzeb i emocji biologicznych potrzebom wyższym. Niemym przyzwoleniem akceptują przedmażeńskie stosunki seksualne swoich dzieci. Jedyłą ich troską jest tylko obawa przed niepożądaną ciążą. Dlatego tak łatwo godzą się na stosowanie przez swoje dzieci środków antykoncepcyjnych (PH 7)¹⁷

Duszpasterzy coraz częściej zdumiewają postawy rodziny i rodziców w traktowaniu dziecka jako wartości egzystencjalnej. Plaga przerywania

¹⁶ Por. *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*. Red. K. Ostrowska. Kraków 2004 s. 162.

¹⁷ B. Hudziak. *Współczesne zagrożenia duchowości rodziny*. W: *Współczesne zagrożenia zdrowia rodziny*. Red. T. B. Kulik. Stalowa Wola 2002 s. 73-86.

cięży to główny czynnik kryzysu i słabości współczesnego społeczeństwa. Odrzucając godność osoby ludzkiej, otwiera się drogę ku akceptacji „kultury śmierci”¹⁸ W 1956 r. zalegalizowano zabijanie dzieci nienarodzonych, wprowadzając ustawę o dopuszczalności przerywania ciąży. Pozbawiono przez to małżonków odpowiedzialności za poczęte życie, proponując aborcję. Konsekwencją takiego działania jest negacja zasad moralnych, a co za tym idzie – odrzucenie tradycyjnej obyczajowości przedmałżeńskiej, małżeńskiej i rodzicielskiej.

Rodzina oparta na małżeństwie przestaje być obecnie normą. Zastępują ją związki nieformalne zwane kohabitacjami. Często wybór takiej drogi życia nie wynika wcale z trudnej sytuacji ekonomicznej, kulturowej czy religijnej. Wiąże się raczej z nieuświadomioną do końca konsekwencją takiego związku lub z niedojrzałością psychiczną. Młody człowiek, niepewny siebie, obawia się trwałego i odpowiedzialnego związku. Często osoby myślące takimi kategoriami, decydują się na zawarcie trwałego małżeństwa, dopiero po pewnym okresie wspólnego mieszkania lub przyjściu na świat pierwszego dziecka¹⁹

Negatywnie trzeba też ocenić przemianę pojęciową; zastępowanie pojęcia męża i żony pojęciem partnerów. Ta zamiana pojęciowa w myśleniu jest prostym dążeniem do legalizacji związków homoseksualnych i lesbijskich (zob. PH 8). Prezentują one trudną do zaakceptowania dewiację seksualną, która nie może być podstawą tak ważnej instytucji, jaką jest rodzina²⁰ Tematykę tę podejmuje się pod szczytnym hasłem tolerancji i obrony mniejszości. W tym wypadku wykorzystanie szlachetnych ideałów prowadzi w istocie do nowych zagrożeń i patologii, np. prawa do nadawania związkom homoseksualnym możliwości do adopcji dzieci oraz do zapłodnień *in vitro*²¹

Wielkim zagrożeniem dla współczesnej rodziny, na który winno zwracać się uwagę w pracy duszpasterskiej, są sekty religijne. Niosą ze sobą poważne niebezpieczeństwa, które mogą wynikać z antyrodzinnej ideologii sekty oraz

¹⁸ Por. Jan Paweł II. *Przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę. Do wykładowców i studentów Papieskiego Instytutu Studiów nad Małżeństwem i Rodziną* (31.05.2001). „L'Osservatore Romano” 2001 nr 9 (236) s. 46.

¹⁹ G. Pyżlak. *Kohabitacja jako wyzwanie duszpasterskie*. „Roczniki Teologiczne” 52:2005 z. 6 s. 67-76.

²⁰ A. Podgórecki. *Patologia życia społecznego*. Warszawa 1969.

²¹ Zapłodnienie pozaustrojowe, w którym stosuje się metody techniczne dla uzyskania poczęcia dziecka. Prawem natury poczęcie odbywa się poprzez akt osobowy małżonków podczas współżycia małżeńskiego, które jest wyrazem ich zjednoczenia w miłości. Zob. A. Marcol. *Etyka życia seksualnego*. Opole 1995.

z konfliktu ról, w który popada członek rodziny podejmujący aktywną działalność w sekcie. Przystępując do niej, zaniedbuje obowiązki rodzinne, wyobcowuje się ze wspólnoty życia i miłości. Ideologie sekt mają szereg antyrodzinnych elementów. Wyrażają się one w deprecjacji wartości rodziny, akceptacji związków homoseksualnych, rozwodów, aborcji, narkotyków. Zagrożeniem dla rodziny jest samouwielbienie osoby należącej do sekty, jej poczucie większej wartości i wybrania. Postawa ta jest nie do przyjęcia we wspólnocie rodzinnej, która domaga się od swych członków ofiarności i wyrzeczeń²²

Niepokojącym zjawiskiem jest spadek liczby urodzeń dzieci w rodzinie. Dominujący model dzietności zakłada posiadanie jednego lub co najwyżej dwojga dzieci. Taki model grozi wymieraniem i starzeniem się społeczeństwa, ponadto zubaża możliwość socjalizacji młodego pokolenia, zamykając je na potrzeby innych.

Współczesne zagrożenia rodziny utrudniają dostrzeżenie w niej tego, czym jest naprawdę. Wspólnotę rodzinną redukuje się wyłącznie do sfery ziemskiej, kwestionując jej rzeczywistość bosko-ludzką. Tę zgubioną tożsamość należy przywrócić rodzinie, która na tyle jest „szkołą bogatszego człowieczeństwa” (zob. KDK 52), na ile stanowi wspólnotę życia i miłości (FC 4).

IV ŚWIADOMOŚĆ ZAGROŻEŃ ŻYCIA RODZINNEGO WŚRÓD NARZECZONYCH PRZYGOTOWUJĄCYCH SIĘ DO ZAWARCIA SAKRAMENTU MAŁŻEŃSTWA

Występujące zagrożenia w życiu rodzinnym dotyczą najczęściej dwóch płaszczyzn: małżeńsko-rodzinnej i pozarodzinnej. Pierwsza dotyczy nierealnego myślenia z okresu narzeczeństwa w zetknięciu się z „szarą rzeczywistością”. W idealizację życia małżeńsko-rodzinnego wkradają się sytuacje konfliktowe, które przed ślubem były niedostrzegane. Małżonkowie często nie są przygotowani do stawienia czoła pojawiającym się konfliktom, czego skutkiem jest podejmowanie niedojrzałych prób ich rozwiązywania.

Do zagrożeń na płaszczyźnie pozarodzinnej zalicza się próbę integracji rodzin współmałżonków, brak środków do życia i normalnego funkcjonowania młodych małżonków, akceptację rozwodów jako sposobu rozwiązywania trudności w małżeństwie. Pewne niebezpieczeństwo niesie z sobą destruk-

²² Zob. M. O z o r o w s k i. *Błędne koncepcje płciowości*. „Studia nad Rodziną” 1 1997 s. 64-71.

cyjny wpływ środków społecznej komunikacji na młode pokolenie oraz współczesna cywilizacja, urbanizacja i industrializacja.

Częstą przyczyną rozwodów, oprócz pijaństwa, egoizmu, braków materialnych, jest niezadowolenie z życia małżeńskiego. Może mieć ono źródło w braku miłości i nieprzestrzeganiu czystości małżeńskiej. W przeprowadzanych badaniach zapytano narzeczonych, co szczególnie zagraża trwałości rodziny. Uzyskane na ten temat wyniki badań przedstawia tabela.

Zagrożenia trwałości rodziny a cechy społeczno-demograficzne narzeczonych (w %)

Zagrożenia trwałości rodziny	Ogółem	Płeć		Wykształcenie			Miejsce zamieszkania		
		Mężczyźni	Kobiety	Podst. i zawod.	Średnie	Wyższe	Wieś	Małe miasto	Duże miasto
	N= 230	N= 115	N=115	N= 57	N= 90	N= 83	N= 76	N= 50	N= 104
Współżycie pozamałżeńskie	23,4%	22,5%	24,3%	17,6%	22,8%	29,8%	23,8%	20,7%	25,7%
Nałogi	18,9%	20,8%	17,0%	14,8%	20,5%	21,4%	17,5%	20,0%	19,2%
Brak uczciwości	26,4%	26,1%	26,7%	21,4%	27,4%	30,4%	26,8%	25,7%	26,7%
Nieodpowiedzialne korzystanie z wolności	8,6%	9,6%	7,6%	6,5%	10,4%	8,9%	9,1%	8,1%	8,6%
Konsumpcjonizm	3,5%	3,2%	3,8%	4,6%	2,5%	3,4%	2,2%	4,7%	3,6%
Bezrobocie	5,4%	5,8%	5,0%	10,0%	4,0%	2,2%	6,3%	7,3%	2,6%
Wyjazd za granicę jednego z małżonków	8,8%	7,5%	10,1%	14,9%	10,5%	1,0%	9,1%	10,1%	7,2%
Trudności materialne	5,1%	4,6%	5,6%	8,0%	3,9%	3,4%	5,3%	4,7%	5,3%
Nie mam zdania	6,3%	7,4%	5,2%	8,4%	4,2%	6,3%	7,2%	4,1%	7,6%

Uwaga! Dane w tabeli nie sumują się do 100%, gdyż respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Powyższa tabela ukazuje, że za największe zagrożenie dla trwałości rodziny narzeczeni uważają brak uczciwości (26,4%). Na drugim miejscu narzeczeni wymieniali współżycie pozamałżeńskie (23,4%), przy czym tę odpowiedź częściej wymieniali narzeczeni z wykształceniem wyższym (29,8%) niż respondenci z wykształceniem średnim (22,8%) oraz podstawowym i zawodowym (17,6%).

Za poważne zagrożenie trwałości rodziny narzeczeni uznali nałogi (18,9%), 8,8% badanych narzeczonych uznało, że zagrożeniem dla trwałości małżeństwa jest emigracja zarobkowa, a 8,6% wymieniło nieodpowiedzialne korzystanie z wolności. Kolejno wymieniane przez respondentów zagrożenia to

bezrobocie (5,4%), trudności materialne (5,1%) i konsumpcjonizm (3,5%). 6,3% badanych narzeczonych nie miało zdania na temat zagrożeń dla trwałości małżeństwa.

V POSTULATY PASTORALNE

W pracy duszpasterskiej należy zwracać uwagę, że przygotowanie do życia małżeńskiego i rodzinnego dokonuje się etapami. Dlatego duszpasterze powinni dołożyć starań, aby miało ono swój początek już w katechezie szkolnej młodzieży starszych klas licealnych. Jego celem jest świadome i odpowiedzialne zawarcie małżeństwa oraz wyeliminowanie okazji, które mogą prowadzić do rozpadu zawartego związku. W Kościele nie ma rozwodów. Istnieje natomiast możliwość unieważnienia małżeństwa, jeśli zaistniały okoliczności, o których mówi Kodeks Prawa Kanonicznego, a potwierdzi je sąd kościelny (por. KPK 1141-1143).

Gwałtowne przemiany społeczno-kulturowe zakłócają adaptację rodziny do nowych uwarunkowań. Kult nowoczesności i pęd ku zmianom naruszają stabilizację wspólnoty rodzinnej. Zjawisko to sprawia, że więzi rodzinne i społeczne stają się labilne lub rozpadają się, przez co powstają poważne trudności w funkcjonowaniu rodziny i jej trwałości.

W pracy duszpasterskiej należy zwracać uwagę, że tajemnica małżeństwa wyraża się przez dwoistość płci, która od początku była zamierzona przez Boga: „Stworzył Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył, stworzył mężczyznę i niewiastę” (Rdz 1, 27). Mężczyzna i niewiasta od początku stają się odpowiedzialni za małżeństwo, odczytywane jako powołanie, jako fundament życia społecznego i Kościoła. Zawarte małżeństwo jest sakramentem bosko-ludzkiego przymierza. Dlatego Kościół wytrwale naucza o jego godności i świętości²³

Podczas przygotowania do życia małżeńskiego i rodzinnego należy uświadomić narzeczonym cel małżeńskiego powołania, jakim jest prokreacja. Bóg ustanowił małżeństwo, by dokonywało się w nim przekazywanie życia. Przychodzące na świat dziecko potrzebuje troskliwej opieki, zanim stanie się samodzielne. Wychowanie dziecka jest dziełem obojga małżonków, dlatego nie można zrzucić go na barki jednej tylko osoby.

²³ F. Drączkowski. *Świętość małżeństwa i rodziny według Klemensa Aleksandryjskiego*. „Vox Patrum” 1985 z. 8/9 s. 95-125.

Harmonijny proces wychowania spoczywa na rodzicach, pozostających w nierozzerwalnym związku.

W trakcie przygotowania do życia małżeńskiego i rodzinnego duszpasterze powinni zwracać uwagę na pogłębiony przekaz wiedzy o małżeństwie w różnych jego aspektach. Zdobyta wiedza może być wówczas pełniej wykorzystana przez kandydatów w realizacji powołania. Dlatego każda parafia powinna organizować roczną katechizację przedmałżeńską na odpowiednio wysokim poziomie. Zmieniłoby to również podejście duszpasterzy i samych narzeczonych przygotowujących się do zawarcia małżeństwa. Kościół miałby wówczas możliwość systematycznego przekazywania treści, dotyczących życia małżeńskiego i rodzinnego, które w pośpiechu przygotowania bezpośredniego mogą być przekazywane niewystarczająco, płytko i czysto formalnie.

Duszpasterze prowadzący przygotowanie do życia w małżeństwie i rodzinie nie mogą ukrywać przed narzeczonymi, że czekają ich trudności, sytuacje konfliktowe, pokusy wymierzone w nierozzerwalność małżeństwa, napięcia, niespełnione nadzieje, pretensje i żądania. Są to trudności nie do uniknięcia, ale zawsze do przewyciężenia, dzięki mocy sakramentu małżeństwa, który daje łaskę małżonkom do życia w prawdzie, miłości i godności.

Zagrożenia wynikają również z utraty wiary, z oderwania życia ludzkiego od praktyk religijnych. W szczególny sposób objawiają się one w postaci ignorancji co do charakteru małżeństwa i misji rodzicielskiej. Ponadto duży wpływ na postawy ludzi, którzy kiedyś przystąpią do sakramentu małżeństwa, ma zmiana systemu norm i wartości oraz ich relatywizacja.

Aby przeciwdziałać tym zagrożeniom, organizuje się ośrodki pomocy, kampanie medialne, szkolenia, konferencje, niosące pomoc dzieciom i dorosłym doznającym przemocy. W celu wyrobienia duchowej odporności małżonków wobec zagrożeń życia rodzinnego, należy organizować rekolekcje i dni skupienia.

BIBLIOGRAFIA

- Góralczyk P.: Powtórne związki małżeńskie w teologicznym i etycznym świetle. Ząbki: Apostolicum 1995.
- Izdebska J.: Rodzina dziecko telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji. Białystok: Wyd. Trans Humana 2001.
- Jan Paweł II: Przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę. Do wykładowców i studentów Papieskiego Instytutu Studiów nad Małżeństwem i Rodziną (31.05.2001). „L'Osservatore Romano” 2001 nr 9 (236) s. 46.

- Mierzwiński B.: Bezrobocie a rodzina. W: Kościół wobec problemu bezrobocia. Ząbki: Apostolicum 2004 s. 121-145.
- Olubiński A.: Konflikty rodzice-dzieci. Dramat czy szansa? Toruń: Adam Marszałek 2001.
- Ozoroski M.: Błędne koncepcje płciowości. „Studia nad Rodziną” 1:1997 s. 64-71.
- Paciuszkiewicz M.: Drogi powrotu. O ludziach żyjących w związkach niesakramentalnych, w separacji i rozwiedzionych samotnych. Ząbki: Apostolicum 1999.
- Podgórecki A.: Patologia życia społecznego. Warszawa: WSiP 1969.
- Pyżlak G.: Kohabitacja jako wyzwanie duszpasterskie. „Roczniki Teologiczne” 52:2005 z. 6 s. 67-76.
- Rodzina Polska u progu trzeciego tysiąclecia. Red. W. Majkowski. Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2003.
- Wiśniewska-Roszkowska K.: I ty kiedyś założysz rodzinę. Warszawa: Michalineum 1991.
- Zasępa T.: Media, człowiek, społeczeństwo. Częstochowa: Edycja św. Pawła 2000.

THE MINISTRY IN THE FACE OF THE CONTEMPORARY THREATS TO THE FAMILY

Summary

Polish families are facing difficulties which originate from the changes of the political system and the credulous following of the norms existing among the Western societies. One of the most distressful threats posed to the maintenance of the family is the departure from its traditional character. This is expressed in the absence of both parents at home due to their efforts to maintain their paid work rather than to maintain the intimacy of the family bonds.

The housing problems and unemployment, which results in labour migration of one of the spouses, are very alarming social phenomena which lead to the absence of one of the parents in the family life and, at the extreme, to the family breakdown.

Family life nowadays also faces such pathological phenomena as: the unfaithfulness of one of the spouses, probationary relationships, gay marriages, addiction to alcohol and drugs. Furthermore, in the contemporary families there are often present such acts of violence as: beating the children or sexual abuse.

The cult of novelty and the urge for changes disturb the integrity of the family. Therefore, among the duties of the ministry, there is the obligation to remind that marriage is a sacrament of the union between God and the people. Thus, the ministerial preaching should show the spouses how to prevent such threats to their relationship.

Translated by Monika Gierak

Słowa kluczowe: przemiany ekonomiczne i polityczne, kryzys, zagrożenia życia rodzinnego, migracja zarobkowa, problemy mieszkaniowe, bezrobocie, środki społecznego przekazu, patologie życia rodzinnego, sekty religijne, niedojrzałość psychiczna, natura małżeństwa i rodziny.

Key words: economic and political changes, depression, the threat to the family, labour migration, housing problems, unemployment, the media, pathologies in the family life, religious sects, psychological immaturity, the nature of marriage and family